

tuoda kouluihimme kristillisiä vanhempia ja kasvattajia loukkaamatta; tätä ei kuitenkaan voi sanoa j o k a i s e s t a sellaisesta opetuksesta. Mutta pakottaa heidän lapsensa ottamaan osaa moraaliopetukseen, vaikk'ei se mitenkään olisikaan uskonnollisesti hyökkäävää, joka perustuu aivan toisiin edellytyksiin kuin kristinuskon ja protestantismin tahi toisen kerran kasvattaa näitä lapsia kristinopin periaatteiden ja toisen kerran oleellisesti vastakkaisten mukaan, on pedagogiselta kannalta hyljättävä ja on suuri loukkaus uskonnonvapaudenperiaatetta vastaan, niinkuin tämä meidänkin uskonnonvapauslain ehdotuksessa on julkilausuttu. Jos täydellä syyllä katoolisten vanhempien lapset vapautetaan ottamasta osaa protestanttiseen uskonnon- ja moraaliopetukseen, niin millä perusteilla ja millä moraalisisella oikeudella sitten tahdotaan pakottaa kristillisten vanhempien lapsia ottamaan osaa opetukseen, joka perustuu ja jonka, tehtävänsä mukaisesti, täytyy perustua kristinuskolle oleellisesti vastakaiseen elämäkatsomukseen. Jälkimmäisessä tapauksessa on, vaikka kaikki polemiikki vältetäänkin, juopa vastakkaisten katsantokantojen välillä syvempi ja oleellisempi kuin edellisessä. Moraaliopetus, jossa siveellisyys on erotettu uskonnollisuudesta, ei, vaikkapa kaikkia yksilöllisiä ja yhteiskunnallisia hyveitä teroitettaisiin ja valaistaisiin, ole kristillistä eikä protestanttista moraalia.

Yllämainituilta periaatteellisilta näkökohdilta ovat lähteneet minun muistutukseni siveysopin tuottamista vastaan pakollisena aineena kansakouluihimme. En voi suostua samentamaan ja järkyttämään kansamme tietoisuutta velvollisuustietoisuuden ja jumalatietoisuuden erottamattomasta yhteenkuuluvaisuudesta. Tähän asti tämä kansa on, suurin piirtein katsottuna, ottanut velvollisuustunteensa Jumalalta. En voi suostua neuvomaan kristillisten vanhempien lapsia toisille lähteille opettamalla niille siveysoppia, joka rakentuu aivan toisille edellytyksille.

En puolestani ole ruvennut tarkastamaan niitä aivan varmaan painavia käytännöllisiä vaikeuksia, jotka kohtaavat ehdotuksen toteuttamista.

Miksi vastustan siveysopetuksen pakollisuutta?

Professori M. Soinisen kirjoitelman johdosta.

Kirj. P. Virkkunen.

Kasvatus ja Koulun viime numerossa professori Soininen pitkässä kirjoitelmassa käsittelee mm. sivistysvaliokunnan mietinnössä suunniteltua siveysopetuksen pakollisuutta ja minun valiokunnan enemmistön päätöstä vastaan tekemääni vastalauseita. Omasta puolestani olisin pitänyt sopivampana, että virallista asiakirjaa samat henkilöt, jotka sen laatimisessa ovat olleet vastakkaisella kannalla ja vielä eduskunnassa tulevat taistelemaan kumpikin käsityksensä puolesta, eivät ennen ratkaisua olisi käsitelleet suuren yleisön edessä. Kun professori Soininen näin kuitenkin on tehnyt, on hänen esiintymisestään seurauksena ainakin se, että minä leimaan hänen kirjoitelmansa suuresti yksipuoliseksi ja olen pakotettu täten tarjoamaan oman osuuteni tähän hänen aloittamaansa julkiseen ajatusvaihtoon.

I.

Jotta ajatusvaihto pysyisi asiallisena ja jossakin määrin kävisi hedelmälliseksi lukijalle, katson ensin tarpeelliseksi asettaa näkyviin ne todelliset vastakohdat, joista on kysymys, kun tahdotaan lainsäädännössä tehdä kaikille kansakoulun oppilaille pakolliseksi se siveysopetus, jonka uutuutta professori Soininen ajaa innokkaammin kuin kukaan toinen. Minun silmissäni on hänen kirjoitelmansa oleellisin puute siinä, että hän ei sanallakaan mainitse sitä lainsäädännöllistä yhteyttä, johon puheenaoleva opetuksellinen uutuus nykyään kuuluu. Tämä yhteys taas on yksi määrääviä syitä minun kannanotolleni.

Eroavaisuus meidän mielipiteittemme välillä ei näet ensi sijassa ole siinä, mistä professori Soininen, kumma kyllä, sen tahtoo etsiä. Hän levittelee lukijan eteen paljon sellaisia asioita, joiden pääasioihin minä en ainoastaan voi yhtyä, vaan pidänpä niitä nykyaikana itsestäänselvinä. Kun hän valittaa, että luonnetta muodostava kasvatuspuoli on kouluissamme yleensä heikosti edustettu; kun hän todentaa, että nykyaikainen koulu kumminkin on pyrkinyt toiminnassaan ja erityisesti muutamien, soveltuvien opetusaineitten edustamisessa antamaan opetukselle eetillistä elämää koskettelevan sävyn; kun hän ylistelee Fr. W. Foersteriä aikamme suurimpana pedagogina; vieläpä kun hän, Foersteriinkin nojautuen, alleviivaa kristinuskonopetuksen heikkouksia, — niin

minä pitkin matkaa voin häntä seurata. Mutta tästä lähtien tiemme erkanevat. Kun professori Soininen edelläolevasta tekee sen johtopäätöksen, että minun kannaltani on näin ollen sekä epäjohtonmuksista että väärin kieltää siveysopetukselta itsenäisen, järjestelmällisesti harjoitetun opetusaineen asemaa kansakoulussa, niin on minun vastaukseni, että ei minun kantani ole väärä, vaan päinvastoin professori Soinisen oma johtopäätös. Tämän pyydän saada osoittaa.

Professori Soininen ummistaa silmänsä lainsäädännölliseltä yhteydeltä, josta tällä kertaa on kysymys.

Tämä yhteys on seuraava.

Kysymys oppilasten osanotosta yleisen koulun kristinuskonopetukseen täytyy tulla uudelleen järjestetyksi yleisen uskonnonvapautteen sisältävistä vaatimuksista. Eduskunnan lepäämään hyväksymässä uskonnonvapauslaissa määrää 8 §: »Jos uskonnonopetusta valtion tai kunnan ylläpitämässä tai avustamassa kansakoulussa, oppikoulussa tai muussa oppilaitoksessa annetaan jonkun uskontokunnan opin mukaan, on oppilas, joka kuuluu toiseen uskontokuntaan tai joka ei kuulu mihinkään uskontokuntaan, edusmiehen vaatimuksesta vapautettava sellaisesta uskonnonopetuksesta».

Tällä uskonnonvapauslain määräyksellä on laaja kannatus uskonnollisesti muutoin hyvin eri tavalla ajattelevien ihmisten keskuudessa. Sen on tehnyt välttämättömäksi henkisten virtausten ja elämäntaustojen erilaisuus nykyaikana. Kristittyinä valitamme, mutta emme voi muuta kuin merkitä tosiasiana sitä ilmiötä, että monet aikamme ihmiset, myöskin kouluissa olevien lasten vanhemmat ja edusmiehet ovat elämänkehityksessään joutuneet kielteiseen käsitykseen kristinuskon elämänarvosta. Toiset edustavat kielteisyyttä vain omassa yksityisessä elämässään, tahtomatta tuoda käsitystään vaativammalla tavalla esille julkisuudessa. Toiset taas katsovat asiakseen edustaa ja edistää kielteisyyttä myöskin niin radikaalisesti, että he haluavat pidättää lapsensa kaikesta kristinuskonopetuksesta, pitäen sitä lastensa henkiseen kehitykselle vahingollisena. Oikeus pidättää lapsiansa saamasta opetusta elämäntaustassaan, jota he tietoisesti vastustavat, täytyy näillä vanhemmilla olla; luonnollisesti heitä toisaalta kohtaa myöskin kaikki se vastuu, mikä oikeuden käyttämisestä seuraa. On valitettavaa, mutta emme mahda mitään sille, että nykyaikaisten ihmisten täytyy näissä elämän syvimmissä kysymyksissä, niiden käytännöllisessä ajamisessa leirytyä erilleen.

Yleinen koulu, joka tahtoo palvella kaikkia ja varsinkin oppivelvollisuuslain astuttua voimaan koteuttaa kaikki lapset saman katon alle, on velvollinen elämäntaustojen kysymyksissä alttiisti järjestelemään

toimintansa siten, että se voisi tyydyttää kaikkia vanhempia siinä määrässä, kuin sille mahdollista on.

Uskonnonvapauslain mukana esiintyy uutena tarpeena koulun toiminnassa hankkia kristinuskonopetuksen sijasta jotakin vastiketta niille lapsille, joita heidän edusmiehensä lain antamalla luvalla pidättävät edellämainitusta opetuksesta. Saattaa ajatella vastikkeena yleistä uskonnonhistoriaa tai uskonnotonta siveysoppia, ehkä mieluummin molempia yhdessä. Professori Soininen ja sivistysvaliokunnan enemmistö ovat katsoneet, että vastikkeena on oleva yksinomaan siveysopetus. Tämä opetus täytyy sisällykseltään ja harjoitukseltaan järjestää sellaiseksi, että se tyydyttää nimenomaan niitä uskonnottomia vanhempia, joiden elämäntaustat ei salli heidän lapsilleen annettavan kristinuskonopetusta. Jonkunlainen siveysopetus voitaneenkin järjestää tällaiseksi.

Kun yleinen koulu toisaalta pakottaa kaikkia vanhempia lähettämään lapsensa luokseen, niin toisaalta muodostavat ajan ja elämän olot sen toiminnan sellaiseksi, että elämäntaustojen ja siveellisen elämäntaustojen opetuksessa lasten eräissä tapauksissa täytyy olla erillään, niin kuin heidän vanhempiansakin näissä kysymyksissä elämässä ovat erillään. Muulla tavoin emme saa uskonnon- ja omantunnonvapautta toteutetuksi, niinkuin kuitenkin kaikki haluamme. Silti koulussa ei puutu yhteyttä kaikkien lasten kesken, ei siveellisenkään elämäntaustojen asioissa, yhtä vähän kuin elämässä puuttuu yhteyttä lasten vanhempiensa kesken. Elämän todellisuus asettaa, kaikista elämäntaustojen eroavaisuuksista huolimatta, vierekkäin heidät, asettaa heidät riippuvaisiksi toisistaan ja panee heitä palvelemaan toisiansa.

Näissä oloissa muodostuu, ja uskonnonvapauden nimessä saa muodostua, asema seuraavaksi.

Se kristinuskonopetus, jota yleinen koulu antaa, ei tyydytä uskonnottomia vanhempia. Sentähden heillä on oikeus pidättää lapsiansa siitä. Yhtä vähän saattaa näitä vanhempia tyydyttää siveysopetus, joka perustuu uskontoon. Protestanttinen uskonnonkäsitys ei tiedäkään mitään oleellisesta erosta kristinuskon ja siveellisuuden välillä. Pitäähän uskon tehdä työtä rakkaudessa. Kristilliseltä kannalta katsoen pitää siveysopetuksen olla kristillistä ja kristinuskonopetuksen siveellistä; muutoin eivät kumpainkaan ole sitä, mitä niiden tulee olla.

Yhtä vähän kuin uskonnottomat vanhemmat, jos heidän vakauksensa on siinä määrin todellista, että he pidättävät lapsensa kristinuskonopetuksesta, saattavat hyväksyä uskonnollista siveysopetusta, saattavat kristilliset vanhemmat luovuttaa lapsensa uskonnottomalle siveysopetukselle, kaikkein vähimmin sellaiselle, jonka (samalla) pitää

olla vastikkeena niille oppilaille, joita heidän vanhempansa pidättävät kristinuskonopetuksesta. *Pakottaa* heitäkin ottamaan osaa opetukseen, joka varsinaisesti järjestetään täyttämään uskonnonvapauslain synnyttämää, opetuksessa ilmaantuvaa aukkoa, joka avautuu uskonnottomien vanhempien lapsille, olisi uskonnonvapauden loukkaamista näihin vanhempiin nähden.

Että professori Soininen ei sanallakaan mainitse tätä uskonnonvapauslain luomaa asiantilaa, on minulle vallan käsittämätöntä. Kuitenkin on hän itse ministerinä antanut eduskunnalle yleistä uskonnonvapautta koskevan lakiehdotuksen ja näin ollen tietänee vetää siitä nekin tärkeät johtopäätökset, joihin olen viitannut. Hän tekee parhaansa tyynnyttääkseen kristittyjen vanhempien levottomia mieliä luopuamalla, että hänen ajamansa pakollinen siveysopetus tulee järjestettäväksi sille vakavasti uskunnolliselle pohjalle, jota erittäinkin Fr. W. Foerster edustaa moraalipedagogiikassaan. Itsessään on, kuten ylempänä huomautin, protestanttisen käsityksen mukaan, joka *elimellisesti* sitoo uskonnon ja siveellisyyden toisiinsa, ristiriitaista puhua, niinkuin professori Soininen tekee, uskontoon perustuvasta siveysopetuksesta, mutta samalla vaatia tätä erotettavaksi kristinuskonopetuksesta. Toiseksi pelkään, että hän on luvannut sellaista, jota hän kentiesi ei jaksaa täyttää. Aseman luoja ei aina hallitse tilanteen kehitystä. Kristilliset vanhemmat todella, ja mielestäni syystä, pelkäävät, että siveysopetuksen tekeminen *pakolliseksi* tulee olemaan alkuna kristinuskonopetuksen horjuttamiselle sen nykyisestä asemasta, vaikka professori Soininen itse ei tällaista kehitystä tahtoisikaan.

Todistuksia kysytään. Enteitä on olemassa jo tuoreessa puussa. Valtioneuvostossa, jonka nykyisissä jäsenissä ei saa edellyttää erityistä vihamielisyyttä vaan päinvastoin osaksi ehkä lämmintäkin myötämielisyyttä kristinuskonopetusta kohtaan, on tapahtunut se odottamaton oireellisuus, että kansakoulun opetusaineiden luettelossa on »uskonto» siirretty, tosin ei viimeiseksi, kuten eräs ministeri on tahtonut, mutta perinnäiseltä, ensimmäiseltä sijaltaan kuitenkin pois; tarkoitus ei ole voinut olla mikään muu kuin mielenosoituksellinen. Sivistysvaliokunnan enemmistönkin mielestä tällainen mielenosoitus sentään oli arvoton. Viimemainitussa valiokunnassa vakuutettiin yleisesti, jopa vasemmistonkin taholta, joka mietintöön liitettyssä vastalauseessaan tahtoi kokonansa poistaa tunnustuksellisen kristinuskonopetuksen ja sen sijaan asettaa yleisen uskonnonhistorian, että suunniteltu siveysopetus mielellään saisi levätä Jeesuksen (Uuden Testamentin) perustuksella. Mutta kun siitä, kaiken epäselvyyden poistamiseksi, pyysin nimenomaista lausuntoa lakitekstiin, ei professori Soininenkaan sitä kannattanut. Se lausunto

sivistysvaliokunnan mietinnössä, johon professori Soininen viittaa, ei anna mitään varmuutta suunnitellun siveysopetuksen sisällyksestä. Asiallisesti on lausunto sitä paitsi ristiriitainen.

Valmistaessaan piakkoin pidettävää puoluekokousta on sosiaalidemokraattisen puolueen puolueoimikunta, erään tehdyn ehdotuksen johdosta, jossa vaadittiin ripeää toimintaa mm. uskonnonopetuskysymyksen ratkaisemiseksi »jyrkkään suuntaan», voinut ilmoittaa, että jo on ehdotettu ja asianomaisessa valiokunnassa hyväksytty »eri oppiaineeksi siveysopetus, joka tähän asti on kuulunut uskonnonopetukseen». »Esitystä edelleen käsiteltäessä on sos. dem. eduskuntaryhmällä tilaisuus ajaa vaatimustaan, että uskonnonopetus on kokonaan poistettava ja sijalle pantava uskonnonhistoria, kuin muitakin vaatimuksia.» Siitä eduskuntaenemmistöstä, jonka avulla professori Soinisen kentiesi käy mahdolliseksi ajaa siveysopetuksen pakollisuus läpi, on valtavin osa valmis ensin erottamaan siveysopetuksen, »joka tähän asti on kuulunut uskonnonopetukseen», eri oppiaineeksi, pitäen sitä omalta kantaltaan jo saavutuksena, ja sen jälkeen vaatimaan kristinuskonopetuksen poistamista kokonaan. Eivätkö näin ollen epäilykset ja levottomuus kristillisissä vanhemmissa ole aiheellisia? Kun kerran siveysopetus on saatu säädetyksi kaikille pakolliseksi, on enemmän kuin luultavaa, että professori Soininen ei enää kykenekään määräämään sen sisällystä (pitäähän sen tyydyttää uskonnottomienkin vanhempien vaatimuksia). Ja sitten jatkuvat hyökkäykset kristinuskonopetusta vastaan niiden puolelta, jotka nyt myötävaikuttavat siveysopetuksen tekemisessä pakolliseksi.

Näistä sekä periaatteellisista että nykyhetken olojen vaikuttamista syistä minä vastustan siveysopetuksen pakollisuutta.

II

Siveysopetuksen ottaminen lukusuunnitelmaan kaikille pakollisena oppiaineena on sitä vähemmän oikeutettua, kuin ei yhdessäkään sivistysmaassa, jossa tätä opetusta on annettu, ole vielä olemassa sen arvosta ja tuloksista sellaista yleistä ja yhtenäistä mielipidettä, jota meillä voitaisiin käyttää apuna samansuuntaista opetusta yritettäessä. Päinvastoin menevät käsitykset sen merkityksestä ja mahdollisuudesta hyvinkin erilleen. *Meillä* ei ole edes kokeiltu tällä opetusaineella muuta kuin ehkä nimeksi; meillä ei ole olemassa mitään ainakaan yleisemmin tunnettuja tosiasioita, joiden nojalla voisi muodostaa käsitystä ehdotetun siveysopetuksen sisällyksestä ja laadusta. Kuitenkin tahtoo professori Soininen edellytyksillä, jotka ovat aivan olemattomat, ryhtyä

erittäin laajakantoisiin toimenpiteisiin. On mielestäni perin kohtuullinen vaatimus, että kun tahdotaan yleistyttää kansakoulussa opetusaine, jonka arvosta ja mahdollisuuksista mielipiteet kaikkialla maailmassa käyvät varsin erilleen, tahdottaisiin ja voitaisiin esittää jokin tosiasiallista tämän opetusaineen sisällyksestä ja opetusohjelmasta. Mistään tällaisesta ei ole voitu puhuaakaan.

On kyllä, väittää professori Soininen vastaan, onhan meillä esikuvana ja lähteenä, josta sopii ammentaa, Fr. W. Foersterin moraaliopetusta. Professorin tarkoitus näyttää olevan lisäksi lausua, että ainakaan minulla, joka lienen nimittänyt Foersteriä vuosisatamme suurimmaksi pedagogiksi, ei pitäisi olla mitään muistuttamista sitä vastaan.

Tulemme Foersteriin. Mitä minulla tässä yhteydessä on sanottavaa hänestä, jota mielelläni nimitän pedagogiseksi herättäjäksi, rajoitan pariin näkökohtaan.

Foersterin moraaliopetusta, sellaisena kuin hän sen teorioineen ja esimerkkeineen esittää »Nuorison kasvatuksessaan», ei tietääkseni ole yhdessäkään yleisessä koulussa käytetty. En tiedä yhtään sivistysmaata, en ainoatakaan yleistä koulua, johon olisi erityisenä opetusaineena järjestetty foersteriläinen siveysopetus kaikille pakollisena kristinuskonopetuksen rinnalla, missä jälkimmäistäkin opetusta annetaan. Ei »Nuorisokasvatus» ole, niinkuin jokainen helposti huomaa kirjaan tutustuessaan, tarkoitettukaan koulu, vielä vähemmän oppikirjaksi. Aikoinani opiskellessani Foersterin luona Zürichissä olin tilaisuudessa häneltä kuulla, että hänen kirjansa oli syntynyt kokeiluista, joita hän oli tehnyt vapaassa seurustelussa eräiden laiminlyötyjen lasten kanssa. Nämä lapset tulivat kodeista ja ympäristöstä, jossa he kasvoivat ilman mitään kristillistä vaikutusta. Heitä Foerster keräsi luokseen kotiinsa, heille hän tarjosi siveysopetuksessaan kristinuskonopetuksen vastiketta määräperäisessä tarkoituksessa siten valmistaa heitä kristinuskon elämäntaiteille. Varsinaista kouluopetusta Foerster ei liene itse milloinkaan harjoittanut. En tunne yhtään koulua, jossa itsenäistä moraaliopetusta olisi annettu Foersterin ohjelman mukaan. Foerster itse on kodikkaassa piirissä harjoitellut kokeilujaan, tietenkin tarkoittamatta, että niitä suoraan päätä lähdetäisiin yleisessä kouluopetuksessa jäljittelemään.

Sellainen jäljittely ei olisikaan mahdollinen. Miten koettaakaan ajatella siveysopetuksen käytännöllistä toimittamista! Selvää on, että tämä opetus on vaikeinta, mitä opettaja koulussa saa suoritettavakseen. Se asettaa aivan erinomaisia vaatimuksia opettajan tiedolliselle ja psykologiselle älykkäisyydelle, hänen henkiselle joustavuudelleen, hänen oikealle lapsimielelleen, edes vähänkään täyttäkseen tarkoitustaan. Mitä yksi armoitettu nuorisomies, Foerster, on voinut älyllisen nerokkaasti

ja syvälliseen lapsipsykologiseen harkintaan ja soveltamiseen nojautuen saada aikaan, se ei ole tavallisten opettajien saavutettavissa. Haluaisin nähdä, millaisen oppikirjan professori Soininenkaan laatii Foersterin »Nuorisokasvatuksen» perustuksella. Eivät Ranskan moraaliopettajat varmaan ole heikkoa opettajaväkeä, eikä heidän moraaliopetuksensa ole opettajien pedagogisen alamittaisuuden takia joutunut niin huonoon huutoon, kuin se nykyään on pedagogisessa maailmassa, eikä vähimmin Foersterin arvostelussa. Epäonnistuminen joutuu opetusaineen erinomaisesta vaikeudesta, siitä, että tämä opetus oman luontonsa mukaisesti joutuu riippumaan ilmassa. Minusta tuntuu, että professori Soininen, kaikesta asianharrastuksestaan huolimatta, ei ole tarpeeksi paneutunut tämän opetuksen pedagogiseen käytäntöön, kun hän optimistisesti käy vakuuttelemaan, että Foerster helposti voitaisiin suomentaa hänen järjestämässään moraaliopetuksessa. Puhumattakaan siitä, johon edellisessä olen viitannut, että professori Soininen tuskin saa Foersterille tarpeellista tunnustusta niiden taholta, joilla myöskin on sanavaltaa, kun järjestetään vastikeopetusta uskonnottomien vanhempien lapsille.

Foersterin uranuurtava merkitys on toisaalla, kuin professori Soinisen esityksestä voisi päätellä. Se ei ole siinä, että me lähtisimme jäljittelemään Foersterin esityksiä Fritzistä, Paulista, Maxista, Georgista, Willistä, Hansista, Fransista ym. (professori Soininen orjailee suorastaan nimienkin lainaamisessa!). Professori Soininen erehtyy arvellemaan, että Foersterin moraaliopetusesimerkeistä voitaisiin vähällä vaivalla laatia mehukkaampi siveysopetuksen katekismus, kuin mitä huonoon maineeseen joutuneet ranskalaiset moraalikatekismukset ovat. Foersterin moraaliopetusesimerkit ovat enimmältä osalta nuorisopuheita, joista melkoinen määrä ei ollenkaan sovi kansakoulun asteelle, vaan edellyttää vanhempaa nuorisoa, jopa lukioastetta (esim. mainio Pro-meteus-kappale). Ken professori Soinisen ehdottamalla tavalla ryhtyisi jäljittelemään Foersteriä, joutuisi helposti jaaritteluihin.

Foersterin päämerkitys moraaliopetustena uudistumiehenä on etupäässä siinä, että hän ohjaa antamaan lihaa ja verta niille siveellisille totuuksille, joita ennemminkin, kautta kaikkien kristillisten aikojen, on lapsille kodissa ja koulussa tarjottu. Tämän hän osaa tehdä asettamalla kristallinkirkkaina ja sisällisen suostumuksemme valloittavina ihailtaviksemme ja noudatettaviksemme uudempaan yleis- ja lapsisielutieteeseen pohjaavia menetelmiä eettisten totuuksien juurruttamisessa nuorisoon. Foerster on teoriassaan ja käytännössään kumoamattomasti osoittanut, miten välttämätön ja miten hedelmällinen on johdonmukainen induktio erittäin niinsanotuissa mielensuuntaamuodostavissa ope-

tusaineissa. Yleiselle koululle on Foerster uusi elämys etupäässä siinä osassa »Nuorisokasvatusta», jossa hän esittää, miten *kaikkien* aineiden opetus voidaan ja pitää, paljoa suuremmassa määrässä kuin tähän asti on tapahtunut, asettaa siveysopetuksen palvelukseen, jolloin jokainen opetusaine saa myöskin omalle toimialalleen uutta syventymistä ja kirkkautta kehitetyksi. Foersterin siveysopetus on, yleisen koulun kannalta katsoen, oleva enemmän periaate, joka elähyttää kaikkea opetusta, kuin yksinäinen opetusaineuutus monien muiden joukossa. Näin ymmärrettyinä ja omistettuna on Foersterin moraalipedagogiikka loppumaton aarreaitta sille opettajalle, opetti hän mitä ainetta tahansa, joka on antanut Foersterin lämmittää itseänsä näkemään, miten paljon *hänen* omassa opetusaineessaan voidaan tehdä luonteenkasvatuksen hyväksi. Heikkous on vain siinä, että kaikki opettajat eivät tätä näe eivätkä sentähden Foersteriltäkään omista niistä herätteitä, joilla hän voi rikastuttaa heidän elämäntyötänsä. Foersterin pysyväinen merkitys on siinä, että hän on lietsonut uutta, syvempää, siveellistä ja kristillistä henkeä *koko* opetukseen. Eikä ainoastaan opetustunteihin, vaan ehkä vielä suuremmassa määrässä koulun kokonaistoimintaan, koulun kasvatukselliseen johtoon.

Siveysopetuksen keskitys ja kokoomus, josta professori Soininen puhuu, ei synny uuden opetusaineen sijoittamisella opetussuunnitelmaan, vaan se tapahtuu siten, että *koko* koulutoiminta ja *kaikki* opetustyö kiinnittää vakavan huomion siveellisten elämänarvojen edustamiseen.

Nämäkin ovat painavia syitä, joiden takia vastustan siveysopetusta erityisenä opetusaineena yleisessä koulussa. Kansakoulun kehityskannalla oleville oppilaille sellaisesta tulee mahdottomuus. Toinen on laita lukion korkeimmalla asteella filosofian alkeiden opetuksen; mutta sillä onkin toinen sisältö ja toinen tarkoitus kuin professori Soinisen ajamalla siveysopetuksella.

Professori Soininen tuo esille sellaistaakin, että minun kannastani muka seuraisi, että siveysopetusta ei saisi antaa ollenkaan ulkopuolella kristinuskonopetuksen, tahi että muita kirjoja, kuin kristillisiä, ei saisi painattaa. Lukija osaa edellisen esitykseni nojalla antaa tällaisille lauselmille niille kuuluvan arvon. Jään ihmettelemään, että professori Soininen katsoo voitavansa käyttää tällaisiakin todisteluperusteita.

III

Eri opetusaineet käyttävät, sen mukaan kuin niiden oma sisältö antaa tilaisuutta, eri määrässä hyväkseen Foersterin moraalipedagogiikan

uusia periaatteita ja opetusmenetelmällisiä ohjeita. Mutta tässä edullisessa asemassa ei ole mikään opetusaine sillä tavoin kuin kristinuskonopetus.

Joudumme koskettamaan kysymystä kristinuskonopetuksen opetuksellisesta asemasta ja arvosta nykyaikana.

Professori Soininen koettaa ensin osoittaa nykyaikaisen kristinuskonopetuksen puutteellisuuksia ja heikkouksia voidaksensa kritiikkinsä nojalla tehdä seuraavan johtopäätöksen: kristinuskonopetus *ei* kykene antamaan sitä siveysopetusta, joka nykyaikaisessa koulussa monista syistä on välttämätön. Niinpä on sen täydentämiseksi tarpeellista järjestää erikoista, kokoilevaa ja keskittävää siveysopetusta.

Mitä ensinnäkin professori Soinisen kritiikkiin tulee, voin ottaa sen tavallaan täydestä. Foersterin lausunnot, joita professori Soininen laajalti lainailee, tosin pitävät silmällä toisia oloja kuin meillä vallitsevia, mutta myönnettäköön, että niillä on osittaista kantavuutta meilläkin. Kritiikistä ei ole muuta kuin etua kristinuskonopetuksen uudistamiselle. Tosin voidaan ainakin tieteelliseltä tarkastajalta, sellaiselta kuin professori Soininen on, vaatia, että hän osaa asettaa kritiikkinsä oikeita historiallisia taustoja vastaan. Kristinuskonopetuksen puutteellisuudet ovat katseltavat ja arvioitavat yleisen koulukehityksen valaistuksessa. Älyperäisyyden palvominen on yleisesti rasittanut ja tehnyt yksipuoliseksi *kaikkea* kouluopetusta monien sukupolvien ajat. Foerster arvostelee kristinuskonopetustakin, mutta laajemmin ja terävämmin hän arvostelee *koko* kouluopetusta ja *koko* koulutoimintaa. Vasta viimeisen miespolven koulupedagoginen elämäntyö on suuresti irroittanut intellektualistisen valtakäsityksen kahleita. Se on tuonut uusia opetus- ja elämänarvoja kouluopetuksenkin tavoiteltaviksi.

Tosiasia on, että ei yhdenkään toisen opetusaineen alalla uudistusliike ole vaikuttanut niin hedelmöittävästi kuin kristinuskonopetuksen piirissä. Ei mikään opetusaine, siinä määrin kuin kristinuskonopetus, ei kirjallisuuden lukeminenkaan, ponnistele nykyään opetuksen syventämiseksi välittömän kokemuksen, intuition, henkisen mukanaelämisen ja muiden syvempien sisällisten liikkeiden ottamisella opetuksen palvelukseen. Jokainen asiantuntija, joka esim. ryhtyisi kirjoittamaan koulutoiminnan yleisdidaktiikkaa ja metodiikkaa, tämän tunnustaa. Voihan ankaralla kädellä sovittaa Foersterin lausuntoja kristinuskonopetuksen harjoittamisesta Suomen kansakouluun, kuten professori Soininen tekee; toisaalta pitäisi, käytännöllisen kokemuksen rinnalla, jo sellaisten kirjojen, kuin Akseli Rainion ja Siviä Heinämaan kristinuskonopetuspäädagogiikkojen, tuoda arvostelijalle senkin vakuutuksen, että yleinen koulu meillä kulkee kristinuskonopetuksessaan jo uusia teitä.

Mitä uusia teitä? Juuri sellaisia, joille Foerster johtaa. Foerster on omistanut »Nuorisokasvatuksensa» nimenomaan papeillekin, ei tietenkään siinä tarkoituksessa, että kristinuskonpedagogit ryhtyisivät erityisenä opetusaineena harjoittamaan hänen siveysopetustaan, vaan ajatellen, että hänen kirjansa avaisi uusia uria nimenomaan myöskin heidän opetukselleen. Näin onkin laita. Foerster merkitsee erityisesti kristinuskonopetukselle uutta elämystä siinä, että hän johdonmukaisesti asettaa tämän opetuksen induktion pohjalle ja siitä erinomaisella tavalla tekee kaikki lapsi- ja yleispsykologiset johtopäätökset. Eihän Foerster itsekään tarkoita koko elämäntyöllään, joka liikkuu laajalti myöskin ahtaasti pedagogisten ammattikysymysten ulkopuolella, muuta kuin valaa kristinuskon uutta henkeä nykyajan onttoihin oloihin, mutta tehdä tämä niin, että uusi aika pyrkimyksen ymmärtää ja omistaa ja uudelleen löytää itsensäkin kristinuskon elämänvoimien kosketuksessa.

Olen vastalauseessani väittänyt: »Pakollinen siveysopetus ei kykene tuomaan mitään lisää siihen, mitä kristinuskonopetus tarjoaa, kun sitä harjoitetaan nykyaikaisten kasvatusopillisten ja sielutieteellisten näkökohtien mukaan». Väitteeni pysyy. Mitä itsenäiseltä siveysopetukselta puuttuu ja parhaimmassakin tapauksessa aina tulee puuttumaan, se on itsestensä tarjona kaikessa raamattuopetuksessa: tuo verrattomasti elävä ja henkisesti tarttuva, elämästä otettu ja elämään johtava havaintopohja. Tämän klassillisuudessaan ainoalaatuisen ainehiston korvausta ei siveysopetus milloinkaan voi tuoda. Sitä vastoin siveysopetuksen sielutieteellisiä näkökohtia ja metodisia ohjeita raamattuopetus mielellään käyttää rikastuttamiseksi.

Minäkin käytän vain yhtä esimerkkiä, joka on valaisevampi kuin professori Soinisen poika-juttelu. Foerster käsittelee myöskin kymmenten käskyjen opettamista. Kuinka nurinkurista olisikaan ryhtyä kouluissa, joissa opetetaan kristinuskoa, järjestämään erikoista siveysopetusta näistä käskyistä Foersterin ohjeitten mukaan, sen sijaan että itse kristinuskonopetuksessa käyttäisi hyväkseen hänen näkökohtiansa. Juuri sentähden, että raamattuopetuksen havaintopohja aina tulee puuttumaan itsenäisessä siveysopetuksessa, se tulee muodostumaan niin lohduttoman vaikeaksi tavalliselle opettajalle, joka siitä ei pääse yli eikä ympäri. Sitä vastoin tarjoaa kristinuskonopetus aina sen tuen, minkä opettaja opetuksensa kululle saa konkreettisesta lähtökohdasta ja yhtä selvästä päämäärästä. Foerster harjoittaa kymmenten käskyjen opetusta omaan tapaansa sellaisille lapsille, jotka eivät muutoin saa niistä osaa. Mutta kuinka voi minkään pedagogisen järjen nimessä yrittääkään puolustaa käskyjen opettamista toisessa yhteydessä vielä varsinaisen kristinuskonopetuksen lisäksi? Foersteriä saattaa määrättyissä oloissa

hyvin ymmärtää; professori Soinisen puuhia meikäläisissä oloissa tuskin ensinkään.

Tässä lisäksi syy, minkätäkä vastustan siveysopetusta kristinuskonopetuksen rinnalla kaikille pakollisena opetusaineena.

IV

Olen lausunut, että ammattiviranomaisista, opettajista ja kouluviranomaisista suuri enemmistö on asettunut jyrkästi vastustamaan siveysopin ottamista kansakoulun ohjelmaan pakollisena opetusaineena. Professori Soininen pitää tätä ilmoitustani »odottamattomana».

Kouluviranomaisilla tarkoitan kouluhallitusta ja kansakoulujentarkastajia. Omassa virastossaan on professori Soininen saanut ehdotukselleen yhden äänen enemmistön, senkin ehkä siten, että yksi neuvos pöydän ääressä istuva kouluneuvos sai olla ääntään antamatta (mikä minun käsittääkseni oli lainvastainen myönnytys puheenjohtajan puolelta). Kansakoulujentarkastajien piirikokouksessa ainoastaan jokunen puolusti professori Soinisen ehdotusta. Kansakoulunopettajien piirikousten lausuntoja olen heidän äänenkannattajastaan lukenut pitkin vuotta 1921. Ne ovat nähdäkseni kaikki olleet kielteisellä kannalla. Kuluvan vuoden tammikuussa kokoontuneen opettajaneuvoston 26 jäsenestä on 24 asettunut jyrkästi vastustavalle kannalle siveysopetuksen pakollisuuden suhteen. Kumpaisenko käsityskannalla, professori Soinenko vai minun, opettajien mielipiteistä on lopullinen oikeus, tulee kyllä pian näkyviin.

Olen itseltäni kysynyt, mitkä syyt määrävät professori Soinista sillä tarmolla, jonka hän asialleen on omistanut, ajamaan siveysopetuksen pakollisuutta. Kokemukseen ja käytäntöön hän ei ensinkään voi nojautua. Esitöihin hän ei voi viitata, ei kotimaisiin eikä ulkolaisiin. Sekä teoriassa että käytännössä on kaikki avoinna, kaikki epävarmaa, kaikki vastaisten kokeilujen varassa. Luulisi, että ensin olisi hankittava ainakin jotakin tästä välttämättömästä. Professori Soinisen mielestä se ei ole tarpeellista. Hän on valmis ensin lainsäädännöllä velvoittamaan kaikkia opettajia opettamaan siveysopetusta ja kaikkia vanhempia alustuttamaan lapsensa sitä vastaanottamaan. Sitten, kun asia on saatu pakollisella läpiajetuksi, seuraavat kait helposti kaikki käytännölliset toimenpiteet. Niiden suhteen professori Soinisella ei liene mitään epäilyksiä.

Meillä on jo yksi esimerkki tämäläisestä lainsäädännöstä kouluvalalla. Pian kaksi vuotta sitten oli professori Soininen valmis säätämään kansakoulun oppikirjojen ottamisen valtion monopoliksi. Huolimatta kaikista, mielestäni asiallisiin, kumoamattomiin tosiseikkoihin

perustelluista vastaväitteistä, joita mm. näiden rivien kirjoittaja valio-
kunnassa ja eduskunnassa teki esittäen, että hankkeen toteuttaminen
oli käytännössä mahdoton, ei asia professori Soinisen mielestä ensin-
kään ollut mahdoton, vaan päinvastoin pikaisesti toteutettavissa. Kuinka
on nyt käynyt? Pian kahteen vuoteen ei kouluhallitus ole voinut
tehdä eduskunnan päätöksen toteuttamisen hyväksi tikkua ristiin. Päin-
vastoin on se viime syksynä valtioneuvostolle tekemällään alistuksella,
pyytämällä itselleen vuoden ajatusaikaa, tunnustanut toteuttamisen mah-
dottomuuden; mikä muutoinkin on tiedossa.

Pelkään, että siveysopetuksen pakolliseksi säätäminen toisi saman-
laisen tilanteen, jos se väkipakolla ajetaan läpi. Tietenkin voidaan läh-
teä sitä käytännössä toteuttamaan, mutta odotettavissa on, että yrityk-
sestä tulee fiasko.

Joka tapauksessa on ilmeistä, että professori Soinisen tapa ajaa
uudistusta, jota hän pitää hyvänä, on aivan päinvastainen Foersterin
menettelyille. Foersterin pedagogiikan pääsääntö on, että ihmisiä pitää
sisällisesti voittaa asialle, jonka hyvydestä saattaa itse olla vakuutettu,
mutta jota muut vielä eivät pidä sellaisena. Ulkonaisilla väkikeinoilla
ei pidä ihmistä pakottaa. Näin kehoittaa Foerster kohtelemaan kasva-
vaa nuorisoa, sitä enemmän tietysti täysikasvuisia. Sosiaalireformaatio-
rina Foerster ankarimmin ruoskii kaikkia niitä menettelyjä, joilla yl-
häältä päin, väkipakolla, ulkonaisen auktoriteetin painolla, tilapäisen
enemmistön hankkimisella koetetaan saada ihmisiä noudattamaan sellai-
sia määräyksiä, joihin he eivät ole sisällisesti suostuneet, joiden vahin-
gollisuudesta ehkä päinvastoin he saattavat olla vakuutettuja. Tällai-
nen pakkomenettely, »pakkopedagogiikka», on sitä enemmän hyljättä-
vää, kuin se työntää ihmisiä tekoihin, jotka joutuvat ristiriitaan heidän
vakaumuksensa ja elämäkatsomuksensa kanssa. Missä on kunnioitus
uskonnon- ja omantunnonvapautta kohtaan?

Professori Soininen on unohtanut tämän johtavan periaatteen Foer-
sterillä, jota hän muodollisesti kutsuu avukseen. Hänellä on toinen tie
avoinna uudistuksensa ajamiselle. Hänellä on koekoulunsa, jossa hän voi
kokeilla siihen määrään ja tarpeeksi kauan, että hän voi
selvällä ohjelmalla astua julkisuuteen. Hänellä on kynänsä, hänellä on
taitonsa, jolla hän voi oppikirjoja laatimalla ja muulla toiminnalla suo-
sitella siveysopetustaan. Miksi hän ei tahdo käyttää näitä keinoja,
joita Foerster itse on käyttänyt ja kaikille seuraajilleen suosittelee?
Professori Soininen voi olla vakuutettu siitä, että jos hän tällä tavalla
toimii ihmisten valistamiseksi ja hänen onnistuu heidän vakaumuksensa
voittaa, niin häntä mielellään seuraavat ne asianosalliset, jotka nyt lii-
kehtivät levottomina hänen toimintansa johdosta ja kyselevät, onko

mahdollista, että vanhempien ja opettajien syvää elämänvakaumusta ja
heidän käsitystään heidän lastensa parhaasta tahdotaan kohdella ikään-
kuin se olisi tyhjää ilmaa.

Ajaa tällainen arkaluontoinen, vastakkaisia mielipiteitä herättänyt
uudistus arveluttavan enemmistön avulla lainsäädännössä päätökseen,
vaikka ei ole yrittänytkään sille yleisessä tietoisuudessa ja julkisessa
elämässä valmistaa maaperää, se ei voi olla kansanvaltaista menettelyä.
Se on vanhempia ja opettajia kohtaan diktatuuria. Kaikkein vähim-
min osoittaa asian tällainen ajaminen kunnioitusta ja uskollisuutta
Foersterin moraalipedagogiikan henkeä kohtaan.

Joka torstaiko vapaaksi Suomen oppi- kouluissa?

Kirj. Hannes Almark.

Kysymys koulujen loma-ajoista on viime aikoina yhä enemmän jou-
tunut yleisenkin keskustelun alaiseksi. Tuntuu siltä, kuin usko nykyi-
sen järjestelmän erinomaisuuteen tai tarkoituksenmukaisuuteen eri ta-
hoilla rupeaisi järkkymään, ja niin on tehty ehdotuksia työ- ja loma-
aikojen uudestaanjärjestelyn suhteen. Etenkin sellaisissa piireissä, jotka
eivät lähemmin ole perehtyneet koulutyön laatuun, ollaan valmiita il-
man muuta rinnastamaan jonkun viraston ja koulun työ, ollenkaan
ottamatta lukuun, että koulun työn aineksena ovat hennot ihmistaimet,
joita on hyvin hellävaroen pideltävä, jottei heidän henkiselle ja ruu-
miilliselle kehitykselleen tehtäisi vauriota. Kun sentähden eräs koulu-
mieskin teki ehdotuksen, että loma-aikaa lyhennettäisiin, kohtasi tämä
ehdotus tietääkseni jotakuinkin yksimielistä vastustusta koulupiireissä ja
lasten vanhempain joukossa. Ja tänä vuonna koolla ollut opettajain-
neuvosto niinikään yksimielisesti vastusti kouluhallituksen kaikessa hil-
jaisuudessa tekemää ehdotusta, että kouluvuosi pidennettäisiin 35 vii-
kosta 36:een. Tämä yksimielinen ja jyrkkä kanta perustuu nähdäkseni
siihen kokemukseen, että meidän maassamme, josta puolittain leikillä
mutta suureksi osaksi oikeudellakin on sanottu, että täällä on 8 kuu-
kautta kestävä talvi ja sen jatkona 4 kuukautta kylmää vuodessa, että
meidän maassamme, sanon, tarvitaan suhteellisesti pitempiä lomia kuin
mitä luonnon enemmän suosimissa maissa on välttämätöntä. Näin pit-
källe vallinne miltei täydellinen yksimielisyys koulun elämään ja työ-
tapaan lähemmin perehtyneissä piireissä.